

Glosa historika estetiky k nové knize o českém a slovenském literárním klasicismu

Tomáš Hlobil

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra estetiky – Ústav dějin umění AV ČR
thlobil@seznam.cz

Rozsáhlá kniha *Český a slovenský literární klasicismus. Synopticko-pulzační model kulturního jevu* (přes 600 stran) je třetí článek projektu zkoumajícího zprvu jen českou (*České literární romantično*, 2012) a posléze i slovenskou literaturu (*Český a slovenský literární parnasismus*, 2015). Projekt, jehož *spiritus agens* je profesor Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Dalibor Tureček, představuje pozoruhodný pokus vyrovnat se s krizí tradiční, lineárně pojímané literární historiografie. Odmítnutí lineárního výkladu založeného na přesvědčení, že jeden směr přímočaře střídá druhý, a jeho nahrazení synopticko-pulzačním modelem, vycházejícím z názoru, že „uzlové body [...] nemají povahu bodů na přímce, smerující od zrodu cez rast a vrchol po rozklad“, neboť „ich vyznačuje rôzna povaha pohybov a ich smerov“ (Peter Zajac, s. 219), vyústilo v nahrazení dřívějších celozáběrových dějin obou národních literatur, obvykle napsaných jedním autorem, sevřenými soubory studií o jednom literárním jevu psanými z různých hledisek různými autory. Tato metodologická a formátová změna dovolila český a slovenský literární klasicismus představit v dosud nedosažené šíři, komplexnosti a internacionálnosti. Nesporná zdařilost, objevnost a podnětnost knihy, vycházející z výtečné znalosti pramenů a literatury, prozíravé schopnosti tyto prameny analyzovat a nově vřadit do dobových souvislostí všech zúčastněných autorů, mě přivedla k rozhodnutí napsat o knize místo tradiční, převážně informativní recenze raději glosu. V ní se z pozice historika estetiky zamyslím nad dvěma vzájemně spjatými tématy, kterých se mnohovrstevnatá kniha sice záslužně dotkla, ale která podle mého soudu ne zcela dostatečně rozpracovala, ačkoli jsou zásadní nejen pro dějiny české estetiky (myšleno zemsky), ale i pro utváření literárněhistorického výzkumu, ba pro samotný zkoumaný předmět — český a slovenský literární klasicismus.

Abych mohl tato témata patřičně předestřít, vyjdu z rozboru knihy. *Český a slovenský literární klasicismus* je, stejně jako předchozí dva tituly, rozdělen na teoretická Prolegomena a případové studie v části Argumentum. Metodologicky určující Prolegomena otevírají práce Jiřího Pelána (s. 15–87) a Dalibora Dobiáše (s. 88–131), které podle názvů a podnázvů pojednávají o italském, francouzském, německém, rakouském a částečně českém literárním klasicismu. Fakticky se ale přednostně snaží v uvedených literaturách postihnout vývoj klasicistní teorie. Vynikající studie Jiřího Pelána nás po krátkém pojmově terminologickém úvodu seznamuje s antickými ko-

řeny pozdějšího italského a francouzského klasicismu — řeckou filozofií, jmenovitě Platónovými a Aristotelovými úvahami o poezii, řeckou a římskou rétorickou teorií a římskou poetikou zosobněnou Horatiovým *Listem Pisonům*. Následně chronologicky představuje ústřední teoretické texty italského klasicismu 16. a francouzského 17. století (formátově šlo nejčastěji o poetiky a autorské úvody k jednotlivým dílům). Pelán uvádí stěžejní teze zachycených teorií, v případech rozhodujících prací dokonce široce shrnuje celý obsah, čímž se jeho přehled stal nejdůležitějším českým vstupem do italské a francouzské klasicistní literární estetiky. Od dobové literární tvorby Pelán neodhlíží, bere ji ale přednostně v potaz jako pozadí pro plastičtější představení samotných teorií. Osobitě upozorňuje na konkrétní díla vyvolávající pnutí, nesoulad mezi teorií a tvorbou. V důsledku přednostního soustředění na teorie různých autorů se mu podařilo jasně ukázat, že obě klasicistní teorie (ještě méně francouzská) nebyly v žádném případě strnule jedolité, jak by se snad od normativního klasicismu dalo očekávat, nýbrž vnitřně dynamické.

Dalibor Dobiáš se v části o německém literárním klasicismu rovněž přednostně soustředil na přehled teorií (do jaké míry je adekvátně vystihl, ponechám stranou). V případě rakouského literárního klasicismu už ale žádné teorie neuvedl. V této části se jeho výklad změnil v přehled vybraných rakouských německy psaných literárních děl vztahujících se různým způsobem k antickému literárnímu odkazu. Stejným způsobem pokračoval i ve výkladu českého klasicismu. Teprve v závěrečné podkapitole, pojednávající o jeho estetických a poetologických oporách, se k dobové české teorii (mysleno zemsky) vrátil, představil ji ale především s ohledem na aktuální filozoficko-estetické trendy, nikoli na recipování antiky či klasicistní teorie. Neudržení jednotného předmětu zkoumání způsobilo, že Dobiášův výklad rakouského a českého klasicismu neplní v knize roli srovnatelnou s Pelánovou studií. Český, stejně jako v tomto směru zcela opomenutý slovenský klasicismus zůstaly na rozdíl od proslulých evropských předchůdců bez shrnujícího přehledu teoretického podhoubí navzdory tomu, že kniha oprávněně deklaruje jejich normativnost. Toto opomenutí vybízí ke dvěma stěžejním otázkám: 1. zda byl český a slovenský literární klasicismus skutečně bez teorie, a 2. pokud nebyl, kde bude vhodné českou a slovenskou klasicistní teorii hledat.

Že se ani český a slovenský literární klasicismus nerozvíjel bez teorie, potvrzují případové studie v části Argumentum. S různými klasicistními teoriemi se v nich byli nuceni potýkat prakticky všichni autoři. Viz nejvýmluvnější příklady — teorii epiky ve studii Eriky Brtáňové, teorii pohnutí ve studii Lenky Riškové o Bohuslavu Tablicovi nebo vztahování se ke Gottschedově poetice v brilantní studii Veroniky Faktorové. Vzhledem k případovému rázu těchto studií se všichni vztahovali jen k jedné dílčí teorii nebo poetice bezprostředně spjaté se sledovaným tématem, přesto uplatněný postup jasně ukazuje, že i v českém a slovenském klasicismu hrála teorie zásadní roli, což nás vrací k druhé otázce, kde hledat vhodné prameny pro shrnující, nejen na jednotlivé případy zúžené postižení české a slovenské klasicistní teorie.

Kde lze českou a slovenskou klasicistní teorii hledat, ukázali v obecné poloze Dalibor Tureček a Ivona Kollárová v podnětných úvahách o projevech literárního klasicismu. Tureček (zvláště na s. 178) příhodně zdůraznil fakt, že česká znalost klasicistních ideálů, kánonu a pravidel pramenila v dobovém školském systému a literární tradici. K tomuto zdroji přidal i neméně důležité upozornění na význam korespon-

dence, publicistiky, jakož i soudobých vydání a překladů poetik, Aristotelovy, Horatiovy a Boileauovy (s. 186–194). Kollárová tyto zdroje na základě slovenských příkladů rozšířila o nevydané rukopisy a cenzurní akta (s. 242). Všechny uvedené prameny (a mohli bychom je i výrazně zmnožit, např. o studijní plány, posudky psané univerzitními profesory a hodnostáři u příležitosti konkurzů na uvolněné stolice humanitních oborů, zápisy z jednání studijní dvorské a studijní revizní komise, posudky učebnic, ale i obvyklejší prameny jako estetické a uměnovědné slovníky) jsou pro zkoumání teorie českého a slovenského klasicismu důležité a je třeba je brát v potaz. Jako rozhodující ale podle mého soudu nade všemi vyniká — a tím se dostávám k druhému tématu — školské vzdělání, neboť v klasicismu jako směru odvozeném od znalosti pravidel a antických vzorů byla vlastní literární díla vždy až plodem osvojeného vědění. Na důležitost školského vzdělání v knize sice výslovně upozornil Dalibor Tuřeček. O konkrétních projevech tohoto školského vlivu však kniha ve vztahu k teorii pojednala navýsost okrajově, navíc se zaměřením na univerzitní estetiku, nikoli na pro literární klasicismus určující obory a předměty. (K úloze estetiky v tomto procesu se ještě vrátím.)

Nutnost hledat českou klasicistní teorii přednostně ve školách, na gymnáziích, lyceích a univerzitách, předurčuje, že hledání zdejší teorie se nesmí zúžit jen na česky psané učebnice (nejčastěji *Slovesnost* Josefa Jungmanna) a česky vedenou výuku, neboť české školství bylo pevnou součástí vysoce soudržné rakouské vzdělávací soustavy, jejíž podoba vtělená do závazných studijních plánů byla po celé zkoumané období schvalována přímo rakouským císařem. Určující teorie českého literárního klasicismu bude proto nutné usilovně hledat i v latinských a německých učebnicích a v latinsky a německy vyučovaných předmětech. (Lze předpokládat, že podobný závěr bude platit i pro slovenský klasicismus a uherské poměry, kterým slovenské příspěvky věnují v latinském, maďarském a německém kontextu jen malou pozornost.) Stručně a bez nároku na vyčerpání tématu, které jde za hranici mých badatelských zájmů a znalostí, se nyní pokusím konkretizovat stěžejní obory, předměty a učebnice. Při tomto hledání přihlédnou zejména k pražské univerzitní situaci.

Po vzoru řádové výchovy začínala v rakouské monarchii intenzivní výuka poetologických témat svázaných s antikou a klasicistním chápáním literatury v období od tereziánských školských reforem, započatých v polovině 18. století, do roku 1848, kdy se zásadně změnila podoba a postavení rakouských gymnázií a filozofických fakult, v posledních dvou ročnících gymnázií. Stěžejní roli v rakouské gymnaziální výuce literatury sehrála v první polovině 19. století opakovaně vydávaná učebnice řečnictví *Institutio ad eloquentiam* (1. vyd. 1805, poslední 1843), o které z literárněvědného hlediska dosud pojednal pouze Wolfgang Neuber.¹ Už tato latinská učebnice ilustrovala mnohé uváděné příklady nejen latinskými, ale i německými literárními díly. Stupňující se důležitost německé literatury, napojující rakouský a český klasicismus na německý neoklasicismus a výmarskou klasiku, potvrzují četné další rakouské německojazyčné poetiky vytvářené podle latinských vzorů, jejichž autory byli nezřídka

1 Neuber, Wolfgang: Zur Dichtungstheorie der österreichischen Restauration. Die „Institutio ad eloquentiam“. In: Herbert Zeman (Hg.): *Die österreichische Literatur. Ihr Profil an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert (1750–1830)*. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz 1979, s. 23–53.

gymnaziální profesoři a v Čechách narození tvůrci. Viz např. *Handbuch der deutschen Dicht- und Redekunst aus Beispielen entwickelt* (2 sv., 1806) od K. L. Schallera (tj. Johanna Schwaldoplera), *Grundzüge zu einer deutschen theoretisch-praktischen Poetik, aus Göthe's Werken entwickelt* (1821) Josepha Stanislaue Zaupera, *Theorie und Literatur der deutschen Dichtungsarten. Ein Handbuch zur Bildung des Stils und des Geschmacks. Nach den besten Hilfsquellen* (3 sv., 1824) Philippa Mayera a anonymní (autorem byl Christoph Kuffner) *Bibliothek der Humanitäts-Wissenschaften zur Selbstbildung für Jünglinge von reiferem Alter* (2. sv. Ästhetik. Poetik, 1824). Opomenout, jak ukazují přiznané zdroje v prvním vydání Jungmannovy *Slovesnosti* (*Slowesnost aneb zbrjka příkladů s krátkým pagednanjm o slohu*, 1820, s. iv), nelze ani německé poetiky vzniklé mimo Rakousko, byť často unikly tradiční literárněteoretické historiografii soustředěné na pronikavější úvahy osvícenských velikánů a výmarských klasiků nepůsobících na školách.

Rozsáhlá výuka latiny a latinské literatury (méně výrazně řečtiny a řecké literatury) pokračovala na rakouských filozofických fakultách. Ty až do roku 1849 plnily roli přípravky, kterou museli absolvovat všichni zájemci o studium na vyšších, profesních fakultách (teologii, právech a medicíně). V tomto článku propojujícím gymnázia a vlastní univerzitní studia byla výuce antické literatury včetně teorie přiřknuta důležitá role ve studijní reformě Gottfrieda van Swietena z roku 1785. Tato reforma, jak ukazují seznamy pražských univerzitních přednášek uložené v Archivu Univerzity Karlovy, zavedla v prvním a druhém ročníku filozofických studií povinný, dvakrát týdně vyučovaný předmět, jehož název výslovně upozorňuje na důležitost pro literární klasicismus. Jmenoval se „Vorlesungen über klassische Schriftsteller der Alten“. Pražské seznamy přednášek u tohoto předmětu uvádějí jen vyučujícího (Augusta Gottlieba Meißnera), nikoli předlohu, podle které přednášel. Dochoval se však dosud nezkoumaný, co do původu a data vzniku neurčený rukopis tvořený několika zápisy z těchto německých přednášek, dnes uložený v Moravské zemské knihovně pod signaturou RKP-48086. Výuka stejného předmětu a ve stejném rozsahu pokračovala až do studijního roku 1805/06. V posledních dvou letech ji suploval Joseph Georg Meinert. Od studijního roku 1806/07, po reformě rakouských filozofických studií z roku 1805, byla klasická literatura přejmenována na „Höheres praktisches Studium der lateinischen Classiker“, byla přerazena do třetího ročníku a začala být vyučována denně (tj. pětkrát týdně). V Praze tento předmět učil Alois Klar. Od studijního roku 1816/17 je v ohlášce Klarovy přednášky uváděna i předloha: „theils nach der bestehenden Beispielsammlung: *Exempla eloquentiae romanae in usum auditorum Philosophiae anni tertii* (Viennae 1806), theils nach andern mit Rücksicht auf das jeweilige Bedürfnis der Schüler eigens ausgewählten Mustern.“ Reforma filozofických studií z roku 1824 zkrátila délku filozofických studií na dva roky, latinské filologii však nadále vyhradila poměrně značný prostor: učilo se jí povinně v prvním a druhém ročníku vždy dvakrát týdně s využitím „der Chrestomathie für Humanitätsschüler“. V seznamu pro studijní rok 1827/28 byl údaj o předloze změněn a zpřesněn na „Fickers *Chrestomathia latina in usum auditorum Philosophiae*“ (vydána poprvé ve Vídni 1827). Od seznamu 1829/30 bylo výslovně uváděno, že tento předmět bude vyučován latinsky. V seznamu pro rok 1832/33 vystřídal Klara Anton Müller. I v jeho ohláškách se nadále nachází odkaz na chrestomatii Franze Fickera. Stejným způsobem byl tento předmět v Praze vypisován až do posledního předreformního roku 1847/48. Pouze zesnulého Müllera vystřídal v roce 1844/45 Michael Franz von Canaval.

Přehled pražské výuky klasické antické literatury vyjevil pro zkoumání českého literárního klasicismu a jeho teoretického zázemí dvě důležité skutečnosti: 1. Klarův a zvláště Meißnerův případ zřetelně ukazují, že k jeho patřičnému postizení bude nutné brát v potaz nejen dvorem stanovené učebnice, ale i dochované zápisy z přednášek. Naléhavost tohoto úkolu ještě stupňuje fakt, že v seznamech uvedené předlohy byly jen výběry z antické literatury, které musely být ve výuce doplněny teoretickými a historiografickými výklady. O nich lze získat bližší představu jedině ze zápisů. Zápisy z uskutečněných přednášek pojednávajících o antických literárních klasicích bude třeba hledat. Jediný zápis z Meißnerových přednášek k adekvátnímu postizení role tohoto přednáškového cyklu coby síly utvářející více než 60 let české klasicistní povědomí přirozeně nestačí. 2. Odkazy na Fickerovu chrestomatii nás upozorňují na důležitou skutečnost, že od počátku 19. století, zvláště po zániku svatě říše římské národa německého a vzniku rakouské monarchie, sílila rakouská snaha vytvořit vlastní učebnice pro všechny vysokoškolské předměty a obory. Tyto domácí učebnice se staly císařskými dekrety závazné pro výuku na všech rakouských německojazyčných univerzitách a lyceích. V případě učebnic důležitých pro šíření klasicistní literatury a teorie sehrál stěžejní úlohu právě Franz Ficker, rodák ze severních Čech, posléze profesor na lyceu v Olomouci a nakonec na vídeňské univerzitě. Ficker totiž nesestavil jen citovanou chrestomatii, ale byl autorem i dalších pro zkoumané téma zásadních učebnic, zvláště trojsvazkového díla *Anleitung zum Studium der griechischen und römischen Classiker in seinem ganzen Umfange. Vorzüglich zum Gebrauche der akademischen Jugend und angehender Lehrer*. První dva svazky tohoto rozsáhlého opusu (čítajícího přes 1300 stran), zaměřené na jazyk a literaturu, vydal ještě za olomouckého působení — první v roce 1821, druhý 1823. Třetí, z hlediska školského rozšíření klasicismu z literatury na výtvarné umění rozhodující svazek vyšel až po příchodu do Vídně v roce 1825. První dva svazky se dočkaly reedice v letech 1832 a 1835.

Vliv gymnaziální a univerzitní výuky na utváření širokého povědomí o klasických dílech, klasicistní teorii, ideálech a kánonu se v Rakousku ve druhé polovině 18. a první 19. století nevyčerpal jen výukou uvedených klasickofilologických gymnaziálních předmětů a univerzitních přednáškových cyklů. Jejich upevnění nepochybně napomáhal i v tereziánské době do filozofických studií nově zavedený obor — estetika. V případě rakouské výuky estetiky se ale dostáváme do situace značně odlišné od německých poměrů. Tuto situaci je třeba vysvětlit, aby nedošlo ke zkratovitému propojování nespojitelného. Estetika, jakkoli co do původu dítě moderní filozofie, byla s antickým odkazem od počátku v těsné symbióze. Alexander Gottlieb Baumgarten při koncipování estetiky vyšel nejen z leibnizovsko-wolffovského racionalismu, ale neméně i z antické rétorické a poetologické tradice (mj. z autorit klíčových pro klasicistní teorii, z Horatia a Quintiliana). Tímto těsným svazkem estetiky s antikou zásadně otrásla až Kantova *Kritika soudnosti*, která však v Rakousku nebyla coby zdroj idealistického filozofického „blouznění“ vídeňským dvorem vítána. Pro rakouské poměry bylo příznačné, že estetika ve zdejší vzdělávací soustavě a zdejším pojetí nebyla — a tím se dostávám k jádru rakouské situace — čistě filozofická disciplína. Filozofové ji na rakouských univerzitách do roku 1848 dokonce nesměli vyučovat. Zároveň rakouská, vůči vývoji německé filozofie jen omezeně otevřená estetika nebyla, jak naznačuje Dalibor Tureček (s. 178), s klasicismem v rozporu. Institucionálně tomu bylo právě naopak: Od roku 1785 do roku 1848 byla profesura estetiky na rakouských

vysokých školách po většinu času (1785–1805, 1824–1848) oficiálně spojena s klasickou antickou literaturou. Většina profesorů klasické filologie tedy vyučovala současně antické klasiky a estetiku. Studijní plány navíc estetiku výslovně chápaly jako pokračování výuky antických klasiků.

Složitější než státem, přesněji panovníkem petrifikovaný těsný institucionální vztah české (rakouské) univerzitní estetiky k přednášce o antických klasicích byl její ideový vztah ke klasicismu jako jevu zahrnujícímu jak antický odkaz, tak pozdější italský a francouzský klasicismus, německý neoklasicismus a výmarskou klasiku. Tento vztah se nevyčerpává přímým používáním zahraničních klasicistních a neoklasicistních teorií (např. Johanna Christopa Gottscheda Carlem Heinrichem Seibtem), nýbrž byl založen výrazně hlouběji. Obsah přednášek se po celou ranou rakouskou univerzitní estetiku let 1763 až 1848 odvíjel v podobě výstižně popsané, byť ve vztahu k odlišné události, Jiřím Pelánem. „Příznačným rysem klasicistického myšlení je už u Aristotela,“ konstatuje Pelán (s. 21), „vytváření homogenního prostoru pro kritika i tvůrce. Tato homogennost má v zásadě tautologický charakter: kritik je schopen odvodit ze vzorových děl obecná pravidla tvorby; tvůrce má díky nim vodítka, jak garantovat zdařilý výsledek; *ex post* pak tato pravidla slouží jako sudidla, jimiž je dílo poměřováno.“ Přijmeme-li Pelánovu charakteristiku Aristotelovy *Poetiky* jako odpovídající charakteristiku klasicistní teorie vůbec, pak lze prohlásit, že se celá raná pražská (rakouská) univerzitní estetika pohybovala na klasicistním půdorysu bez ohledu na to, jak odlišné konkrétní dílčí teze a teorie jednotliví vyučující zastávali. Všichni totiž v poetologické části přednášek seznamovali posluchače se závaznými versologickými a rýmovými pravidly, s katalogy přesně vymezených básnických jazykových prostředků a s normovanou genologií. Rozdíl byl jen v tom, že tak činili přednostně na příkladech ze soudobých, nikoli antických literatur a ve spojitosti s podněty vybraných, přesněji v Rakousku přípustných směrů soudobé estetiky. V případě Fickerových učebnic estetiky (*Aesthetik oder Lehre vom Schönen und der Kunst in ihrem ganzen Umfange*, 1. vyd. 1830, 2. 1840) a dějin všech krásných umění (*Geschichtlicher Ueberblick der gesammten schönen Kunst nach ihren einzelnen Sphären*, 1837) — druhé vydání *Aesthetik* se stalo první oficiální rakouskou učebnicí domácího původu — pak máme dokonce co do činění s aktivním protagonistou klasicismu i přímo na úrovni samotných autorem prosazovaných uměleckých děl, uměnovědných teorií a idejí. Vrcholným naplněním např. krásného výtvarného umění se pro Fickera stalo řecké sochařství a na něj navazující moderní klasicistní směry. Za vrchol poantického malířství označil Raffaela a sochařství Bertela Thorvaldsena (*Geschichtlicher Ueberblick*, Wien 1837, s. 82 Thorvaldsen, 97–98 Raffael). Shrnujícím způsobem řečeno: Rakouská univerzitní estetika nestála klasicismu v žádném případě v cestě. Postavení a podobu klasicistní teorie ve zdejších estetických přednáškách, stejně jako míru, s níž se podílely na zdejším šíření klasicismu, bude ale třeba ještě zkoumat. Takové zkoumání nebude snadné, neboť klasicistní teorie a teze nebyly v estetických přednáškách všeobjímající jako v sesterských přednáškách o antických klasicích, míšily se v nich často s jinými teoriemi, tezemi a idejemi.

Z uvedených údajů a pramenů, jakkoli stále neúplných (vzhledem ke snaze glosované knihy propojit výklad literárního a výtvarného klasicismu komentovanými ilustracemi se např. nabízí zkoumat výuku na nových uměleckých školách — v Praze v roce 1799 vzniklé výtvarné akademii a 1808 hudební konzervatoři), je myslím dosta-

tečně zjevné, že rakouský vzdělávací systém od tereziánských dob do reformy gymnaziálních a filozofických studií v roce 1849 utvářel pro český a rakouský literární klasicismus a zvláště jeho teorii natolik určující východisko, že bez důkladného prostudování relevantních (zvláště školských) latinských a německých poetik, rétorik, dějin literatury, jakož i výborů z antických a německých klasiků, bez speciálního, prizmatem klasicismu vedeného čtení německojazyčných učebnic estetiky (zvláště jejich poetologických částí) používaných na zdejších univerzitách, bez znalosti pronesených přednáškových cyklů o antických klasicích a estetice na základě dochovaných zápisů a v neposlední řadě bez vymyšlení dosud neexistujícího postupu, jak různorodé teorie získané z těchto zdrojů (sahají od otázek versologických přes genealogické a recipientské až po ontologické) účelně přehledově shrnout, se teoretického základu, který utvářel české a rakouské klasicistní povědomí, nelze zdárně dobrat. Úspěšné postižení tohoto školou zprostředkovaného teoretického základu míří na oficiální, státem prosazovaný estetický a umělecký klasicistní ideál odpovídající tomu, co Ivona Kollárová (s. 234 ad.) příhodně nazvala *conversatio publica*. Tento státem prosazovaný kánon tvoří neopominutelné pozadí pro zkoumání jakéhokoli klasicistního projevu, v konkrétních případech ho však bude vždy nutné doplnit o *conversatio privata*, subjektivní uplatnění klasicistní teorie v úvahách a dílech jednotlivých autorů, od veřejných po soukromé, jak v předložené knize přesvědčivě dokládá mj. Turečkova objevná studie o Karlu Vinařickém.

Úspěšné postižení školou zprostředkovaného teoretického základu je o to více žádoucí, že takto vzniklý shrnující přehled české a rakouské klasicistní literární teorie slibuje, že ho bude možné postavit jako příhodný doplněk či spíše pokračování knihou podaného přehledu teorií italského, francouzského a německého klasicismu. Toto pokračování se ve srovnání s úvahami předchůdců formátově značně změnilo — původní komentáře k antickým poetikám, vlastní poetiky, předmluvy k dílům a samostatné úvahy vystřídala školská, rakouskými panovníky stvrzená podoba klasicismu vtělená do státem posvěcených gymnaziálních a univerzitních učebnic a uskutečněné výuky. Právě toto školské zestátnění včetně jeho dopadu na dřívější proslulé zahraniční teorie je nanejvýš žádoucí popsat. Vzhledem ke značné délce trvání rakouské školské klasicistní literární tradice lze navíc předpokládat, že i v teorii samotné (už díky četnosti vyučujících) bude možné vystopovat jistou vnitřní dynamiku, byť asi odlišnou od dynamiky patrné v italském a francouzském klasicismu, jakož i německém neoklasicismu a výmarské klasice, neboť tyto teorie byly otevřeněji a těsněji spjaty s aktuální uměleckou tvorbou. Shrnující přehled teorie českého a rakouského (slovenského a uherského) literárního klasicismu bude třeba ještě napsat. Je další zásluhou průlomové knihy *Český a slovenský literární klasicismus*, že otevřela cestu k obnažení tohoto naléhavého desiderata.

AD:

Dalibor Tureček — Peter Zajac a kol.: *Český a slovenský literární klasicismus. Synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Host, Brno 2017. 614 s.